

СПОСОБИ ЗАХИСТУ СУБ'ЄКТІВ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ШОУ-БІЗНЕСУ

WAYS OF PROTECTION OF THE SUBJECTS OF CIVIL LEGAL RELATIONSHIPS IN THE SPHERE OF SHOW-BUSINESS

Доценко О.О.,
викладач кафедри правознавства
Хмельницького інституту соціальних технологій
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»,
здобувач Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
Національної академії правових наук України

Стаття присвячена висвітленню захисту прав суб'єктів правовідносин у сфері шоу-бізнесу. Здійснено аналіз основних правопорушень, що відбуваються у вказаній сфері, виділяються основні способи захисту прав у випадку їх порушення. Автором розглянуто спеціальні способи захисту прав суб'єктів шоу-бізнесу.

Ключові слова: способи захисту, шоу-бізнес, порушення прав, відновлення прав.

Статья посвящена освещению защиты прав субъектов правоотношений в сфере шоу-бизнеса. Осуществлен анализ основных правонарушений, происходящих в указанной сфере, выделяются основные способы защиты прав в случае их нарушения. Автором рассмотрены специальные способы защиты прав субъектов шоу-бизнеса.

Ключевые слова: способы защиты, шоу-бизнес, нарушения прав, восстановление прав.

Article is devoted to the protection of human subjects of legal relations in show-business. The analysis of predicate offenses that occur in this field, highlights the major ways to protect in case of violation of their rights. The author considers specific ways to protect human subjects show business.

Key words: how to protect, show-business, human rights, restoration of rights.

Постановка проблеми. Одним з аспектів побудови громадянського суспільства є теоретична розробка та практичне втілення правового механізму захисту прав людини. Права суб'єктів цивільних правовідносин повинні не лише проголошуватися, але й захищатися державою в разі їх порушення. Конституція України проголошує принцип захисту прав і свобод людини та громадянина судом.

Стан дослідження. У сучасній науці питанням вивчення шоу-бізнесу, а також його правовому регулюванню присвячено праці таких науковців, як І.А. Берtrand [1], Є.І. Жданова [2], А.П. Калениченко [3], М.М. Поплавський [4], І.А. Силонов [5], А.В. Хачатурян [6]. Проте вказані науковці розглядали шоу-бізнес в його загальних правових аспектах. Доцільним є визначення способів захисту його учасників. Тому **метою статті** є визначення цивільно-правових способів захисту охоронюваних законом інтересів сторін різних видів договорів у сфері шоу-бізнесу, розкриття їх змісту і специфіки порівняно зі способами захисту суб'єктивних цивільних прав.

Виклад основного матеріалу. Прямі вказівки на способи захисту прав і право на захист містяться в Конституції України. У ч.4. ст. 55 Конституції України закріплено право кожного будь-якими незабороненими законом засобами захищати свої права від порушень і протиправних посягань. Поряд з Цивільним кодексом України основними правовими джерелами, що регламентують способи захисту цивільних прав у суді, є Господарський процесуальний кодекс України і Цивільний

процесуальний кодекс України. Разом з тим поняття способу захисту цивільних прав та інтересів не має визначення, яке було б закріплено на нормативному рівні. У ст. 6 ЦК УРСР взагалі не вживався термін «спосіб захисту», а в тексті ст. 16 ЦК України наводиться лише перелік способів захисту та міститься вказівка на те, що суд може захистити цивільне право або інтерес.

До визначення поняття «спосіб захисту», зокрема, у сфері шоу-бізнесу необхідно підійти через аналіз більш загального поняття «захист суб'єктивних прав», яке вже давно розроблено в юридичній літературі. Говорячи про категорію захисту, слід зважати на те, що предметом захисту є не лише суб'єктивні цивільні права, але й інтереси, що не суперечать загальним засадам цивільного законодавства (ст. 15 Цивільного Кодексу України). Зміст захисту суб'єктивних прав, як прийнято вважати в літературі, полягає в усуненні перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав [7, с. 49]. Загалом захист прав може бути визначений як діяльність, спрямована на усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав та припинення правопорушення, відновлення положення, що існувало до правопорушення.

Цивільно-правовий захист прав у сфері шоу-бізнесу передбачає застосування як загальних способів захисту, передбачених нормою ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України, так і спеціальних способів захисту; згідно зі ст. 16 Цивільного кодексу України перелік таких способів захисту не є вичерпним і може передбачатися окремо в договорах.

Важливим і практично значущим критерієм для класифікації способів захисту, на думку В.В. Вітрянського, є результат, характер наслідків їх застосування для порушеного права [8, с. 8]. Якщо розглядати класифікацію способів захисту, за основу якої взято результат, на досягнення котрого спрямоване застосування того або іншого способу захисту, то слід зазначити, що обрання такого критерію для класифікації доцільно, оскільки застосування будь-якого способу захисту завжди спрямоване на досягнення певного результату, а кінцевою метою є саме безпосередній захист порушеного права та інтересу.

Першу групу складають способи захисту, які дозволяють припинити або припинити і попередити порушення права. Отже, до способів захисту у сфері шоу-бізнесу, які дозволяють припинити або припинити і попередити порушення права, можна віднести визнання права, припинення або зміну правовідношення, визнання правочину недійсним.

Позов про визнання права подається у випадках, коли належне певній особі право не визнається, оспорується іншою особою, або у випадку відсутності в неї документів, що засвідчують приналежність їй права. Тобто метою подання цього позову є усунення невизначеності в суб'єктивному праві, належному особі, а також створення сприятливих умов для реалізації особою свого суб'єктивного права. Особливо актуальним є захист прав у такий спосіб у сфері шоу-бізнесу. У першу чергу, мова йде про визнання права авторства на твори мистецтва, визнання права на показ авторської колекції одягу, інше.

Визнання права у сфері шоу-бізнесу застосовується переважно до тих особистих немайнових прав, які не наділені ознакою універсальності та є певною мірою спеціальними. Маються на увазі, в першу чергу, особисті немайнові права, що пов'язані з інтелектуальною діяльністю.

Визнання права може застосовуватися разом з іншими способами. Так, визнання авторських прав найчастіше застосовується у разі плагіату. Проте лише визнання своїх прав суб'єктом авторських чи суміжних прав часом буває недостатньо для захисту своїх порушених інтересів. Тому він може звернутися до суду з позовом про поновлення порушених прав або припинення дій, що порушують авторське право та суміжні права чи створюють загрозу їх порушення. Власне, питання поновлення зазначених прав тісно пов'язане з їх визнанням. У разі визнання свого права суб'єкт авторських чи суміжних прав може вимагати його поновлення. Йдеться про зазначення імені автора або суб'єкта суміжних прав на примірниках твору, поновлення майнових прав на використання тощо. Тому розглядувані способи захисту авторських та суміжних прав можуть застосовуватися як разом, так і окремо [9, с. 85].

Припинення дії, що порушує право, як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичних осіб пов'язане із вчиненням іншою особою незаконних дій, спрямованих на порушення права, належного особі.

Наведений спосіб захисту є найбільш оперативним та дієвим у сфері особистих немайнових правовідносин. Він є традиційним для тривалих правопорушень, які не позбавляють особу суб'єктивного права, але перешкоджають його реалізації [10, с. 76].

До способів захисту прав сторін договору у сфері шоу-бізнесу слід віднести й такий спосіб, як визнання правочину недійсним. Визнання правочину недійсним застосовується в тих випадках, коли необхідно відновити становище, що існувало до укладення правочину з порушенням умов його дійсності. Цей спосіб захисту безпосередньо регламентується статтями 215-236 ЦК України [10, с. 89].

До другої групи належать такі способи, застосування яких дозволяє тільки попередити порушення права: стягнення неустойки, способи самозахисту.

Неустойка (штраф, пеня) є одним зі способів забезпечення зобов'язань, суть якого полягає у визначенні законом або договором грошової суми, що підлягає сплаті боржником кредитором у разі невиконання або неналежного виконання зобов'язання. Про неустойку говорять і як про спосіб забезпечення виконання зобов'язань, і як про форму цивільно-правової відповідальності, тому представляється, що необхідний диференційований підхід до різноманітних ситуацій, що виникають на практиці. У нашому випадку, у сфері шоу-бізнесу, йдеться про договірну неустойку, тобто, включаючи в договір умову про неустойку за порушення зобов'язання, а потім застосовуючи відповідну неустойку при простроченні виконання або іншому неналежному виконанні зобов'язання з метою стимулювання боржника до виконання зобов'язання в повному обсязі і належним чином, сторони мають на увазі застосування неустойки, перш за все, в якості способу забезпечення виконання договірних зобов'язань. Хоча і в цьому випадку не можна виключити використання неустойки як міри майнової відповідальності з метою компенсації втрат кредитора, особливо це стосується випадків, коли договором передбачена виняткова неустойка.

Окремий інтерес викликає питання щодо відповідальності виконавця у випадку надання послуги неналежної якості. Як уже зазначалося, для правочинів у сфері шоу-бізнесу якість послуги вимірюється своєчасністю її надання, але з приводу прострочення варто застосовувати різні форми неустойки. Другим критерієм якості є досягнення клієнтом очікуваного результату від послуги, надання її з безумовним дотриманням умов і меж повноважень. Безперечно, надання послуги нижчої якості має спричинити настання відповідальності, проте визначити збитки від неналежного надання послуги в шоу-бізнесі дуже складно, тим більше після того як послуга надана. Оскільки послуга більш низької якості повинна оплачуватися в меншому розмірі, необхідно передбачити можливість зменшення суми винагороди за порушення умов про якість послуги. Це, в першу чергу, стосується сфери посередницьких послуг у шоу-бізнесі, а також глядачів, оскільки аналогічна норма передбачена в Законі України «Про захист прав споживачів».

Самозахист у сфері шоу-бізнесу, як і будь-яка інша форма захисту, реалізується у способах захисту. Відповідно до ч.2 ст.19 ЦКУ способи самозахисту повинні відповідати змісту права, що порушене, характеру дій, якими воно порушене, а також наслідкам, що спричинені цим порушенням. Способи самозахисту – це правові прийоми, передбачені договором або законом, за допомогою яких заінтересована особа, право якої порушено, має змогу припинити його порушення, здійснити його відновлення і так реалізувати надане їй суб'єктивне цивільне право на самозахист.

Як перші, так і другі спрямовані, передусім, на досягнення однієї мети – забезпечення стабільності відносин цивільного обороту. Аналізуючи діюче цивільне законодавство та враховуючи теоретичні здобутки щодо інституту самозахисту, можна виділити, як приклад, такі способи самозахисту, що можуть бути застосовані у сфері шоу-бізнесу: традиційні – це дії, вчинені в стані необхідної оборони й крайньої необхідності (ст.ст. 1169, 1171 ЦК України); одностороння відмова від виконання договору надання послуг (виправлення, усунення недоліків) безпосередньо особою, чие право порушене, самотійно, але за рахунок порушника (ст. ст. 678, 858 ЦКУ).

Третю групу складають способи, застосування яких має на меті відновити порушене право й (або) компен-

сувати втрати, понесені у зв'язку з порушенням права, а саме: відшкодування збитків; стягнення із порушника прав доходу, отриманого внаслідок порушення; спростування інформації та публічне вибачення; організація безкоштовного виступу; відновлення становища, що існувало до порушення права; компенсація моральної шкоди.

У правовідносинах контрагентів за договорами у сфері шоу-бізнесу також можуть мати місце збитки (як реальний збиток, так і упущена вигода). Наприклад, якщо артист не приїхав на виступ, то його організатор втрачає ті суми, які він отримав би від продажу квитків глядачам (упущена вигода), а також сплаченої за оренду залу та інші організаційні питання (реальний збиток).

Одним із способів захисту прав у сфері шоу-бізнесу виступає спростування недостовірної інформації. Можна говорити про те, що вказаний спеціальний спосіб захисту досить широко використовується в шоу-бізнесі. Спосіб захисту спростування недостовірної інформації може мати місце в договорах у сфері шоу-бізнесу, договорі між продюсером та виконавцем, договором, що укладається між моделлю та модельним агентством, а також у договорі публічного сповіщення та розповсюдження аудіовізуальних творів на телебаченні, радіо та в мережі Інтернет.

Спростування здійснюється зазвичай у такий самий спосіб, в який була поширена неправдива інформація. У випадках, коли спростування неможливо чи недоцільно провести в такий самий спосіб, воно повинно проходити в адекватній (максимально наближеній) формі з урахуванням того, що спростування повинно бути ефективне, тобто охопити максимальну кількість реципієнтів, що сприйняли попереднє поширення інформації. Так, наприклад, коли недостовірна інформація, яка порушує особисті немайнові права виконавця, була поширена на концерті, то альтернативним способом можна визнати публічне повідомлення присутніх про спростування даної інформації за рахунок поширювача. Коли ж особисті немайнові права порушено внаслідок поширення недостовірної інформації в засобах масової інформації, то порядок спростування цієї інформації визначається спеціальним законодавством.[11, с. 345].

Такий спосіб захисту, як відновлення становища, яке існувало до порушення, практично досить важко застосовувати для захисту прав у сфері шоу-бізнесу. Прикладом можуть бути такі випадки: неможливість відновлення становища виконавця, що відспівав концерт,

неможливість відновлення становища, яке існувало до виступу моделі і т.п.

Проте, враховуючи специфіку особистих немайнових прав фізичної особи, а саме те, що деякі з них не підлягають відновленню, слід зазначити, що ефективність цивільно-правового захисту в цій сфері забезпечується, передусім, попередженням нанесення шкоди правам та законним інтересам правомочної особи. Права такого роду потребують захисту у вигляді превентивних заходів. Загальновідомо, що попередити негативні наслідки легше, ніж їх усунути [12, с. 54]. Законом України «Про авторське право і суміжні права» цей спосіб називається «поновлення права» (ч. 1 ст. 52 Закону). Щодо особливостей його застосування, насамперед, слід зазначити, що цей спосіб захисту може застосовуватися лише тоді, коли порушене авторське або суміжне право в результаті правопорушення не припиняє свого існування та може бути реально відновлене шляхом усунення наслідків правопорушення.

Висновки. Підсумовуючи аналіз способів захисту прав у сфері шоу-бізнесу, можна зробити такі висновки:

1. Цивільно-правовий захист прав у сфері шоу-бізнесу передбачає застосування як загальних способів захисту, передбачених нормою ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України, так і спеціальних способів захисту, перелік яких не є вичерпним і може передбачатися окремо в договорах.

2. Способи захисту цивільних прав і охоронюваних законом інтересів у сфері шоу-бізнесу можна визначити як засоби здійснення цих прав та інтересів суб'єктів правовідносин у шоу-бізнесі, що виникають з договірних відносин вказаної сфери.

3. Способи захисту у сфері шоу-бізнесу можна розподілити на три групи. Першу групу складають способи захисту, які дозволяють припинити або припинити й попередити порушення права, а саме: визнання права, припинення або зміна правовідношення, визнання правочину недійсним. До другої групи належать такі способи, застосування яких дозволяє тільки попередити порушення права, а саме: способи самозахисту, стягнення неустойки. Третю групу складають способи, застосування яких має на меті відновити порушене право й (або) компенсувати втрати, понесені у зв'язку з порушенням права: відновлення становища, що існувало до порушення права; відшкодування збитків; компенсація моральної шкоди; стягнення з порушника прав доходу, отриманого внаслідок порушення; спростування інформації та публічне вибачення; організація безкоштовного виступу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Эльдар Голдберг, «Особенности русского шоу-бизнеса» М., 2001 – С. 215.
2. Жданова Е.И., Иванов С.В., Кротова Н.В. Управление и экономика в шоу-бизнесе. М., Финансы и статистика, 2003 г. – 176 с.
3. Калениченко Павло Анатолійович. Охорона авторського і суміжних прав у музичному шоу-бізнесі України Дисс ...канд. юрид. наук: 12.00.03. – К., 2008. – 230 с.
4. Поплавський М.М. Шоу-бізнес: теорія, історія, практика: Підручник. – К.: Вид-во КНУКіМ, 2001. – 560 с.
5. Силонов И.А. Авторское право в шоу-бизнесе: Нормативные акты и комментарии – М.: Агентство «Издательский сервис», «Норма», 2001. – 336 с.
6. Хачатурьян А.В. Шоу-бизнес как явление современной социальной жизни: Автореф. дис. ... канд. филос. наук: 09.00.11 / Ростовский гос. университет. – Ростов н/Д, 2003. – 28 с.
7. Грибанов В.П. Принципы осуществления и защиты гражданских прав // Вести. Моск. ун-та. Сер. Право. – 1996 – № 3 – С. 49
8. Витрянский В.В. Проблемы арбитражно-судебной защиты гражданских прав участников имущественного оборота: автореф. дисс. на соискание науч. степени докт. юрид. наук: спец. 12.00.03 / Витрянский Василий Владимирович – М., 1996. – 48 с.
9. Косса В. М., Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності: Підручник. – К.: Істина, 2007. – С. 176.
10. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика – К.: Юрінком Інтер, 2010. – Кн. 1. – С. 185.
11. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України за ред. Є.О. Харитонова 2007р. (ст.1 – ст.690) «Глава 20 Загальні положення про особисті немайнові права фізичної особи (ст.269 – ст.280)
12. Давидова Н. О. Особисті немайнові права: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. – С. 131